

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

RAPPORT

VERKENNEND ONDERZOEK DYSLEXIE EN DYSCALCULIE

Utrecht, november 2011

INHOUD

1	INLEIDING	3
2	ONDERZOEKSOPZET	4
2.1	ONDERZOEKSVRAGEN	4
2.2	ONDERZOEKSMETHODE.....	4
3	RESULTATEN	6
3.1	POPULATIE MELDINGEN VAN AFWIJKENDE WIJZE VAN EXAMINERING	6
3.2	AANWEZIGHEID DESKUNDIGENVERKLARING.....	7
3.3	HULPMIDDELEN TIJDENS HET CENTRAAL EXAMEN	8
3.4	INZET DAISYSPELER	10
3.5	BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DYSCALCULIE	10
3.6	AANVULLENDE BEVINDINGEN T.A.V. DYSLEXIE EN DYSCALCULIE.....	10
4	SAMENVATTING	12
5	BIJLAGE I: GESPREKSLEIDRAAD DYSLEXIE/DYSCALCULIE	13
6	BIJLAGE II: CHECKLIST DYSLEXIE/DYSCALCULIE	16
7	BIJLAGE III: WETSARTIKEL 55 VAN EINDEXAMENBESLUIT VO	18

1 Inleiding

Door de aanscherping van de slaag- en zakregeling in het voortgezet onderwijs is de zorg bij de Kamer ontstaan of leerlingen met dyscalculie en/of dyslexie voldoende ondersteuning krijgen tijdens het centraal examen om zo een eerlijke kans te hebben op slagen. Daarom heeft de Inspectie van het Onderwijs de opdracht gekregen van het ministerie van OCW om een themaonderzoek uit te voeren naar de toekenning en het gebruik van hulpmiddelen tijdens het centraal examen voor leerlingen die gediagnosticeerd zijn met dyslexie en/of dyscalculie.

Dit onderzoek kan beschouwd worden als een deelonderzoek bij een breder onderzoek naar dyslexie en dyscalculie dat voor 2011- 2012 staat geagendeerd. De inspectie is in dit onderzoek voornamelijk geïnteresseerd in de toekenning en het gebruik van extra hulpmiddelen aan leerlingen met dyslexie/dyscalculie voor wie een afwijkende wijze van examinering (o.g.v. artikel 55 van Eindexamenbesluit VO, zie bijlage III) is gemeld bij de onderwijsinspectie. Een belangrijke informatiebron is de deskundigenverklaring waarin is vastgelegd of er bij een leerling sprake is van dyslexie en/of dyscalculie. Er is nagegaan in hoeverre de school het advies van de deskundige ten aanzien van het gebruik van hulpmiddelen heeft opgevolgd en wat de beweegredenen van de school zijn om af te wijken van het advies.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Onderzoeksvragen

Het ministerie van OCW heeft de Inspectie van het Onderwijs de opdracht gegeven om een themaonderzoek uit te voeren naar het beleid van scholen op het gebied van dyslexie en dyscalculie. Voor dit themaonderzoek is gevraagd om aandacht te besteden aan de volgende twee vragen:

- Welke hulpmiddelen worden toegestaan door scholen bij afname van examens?
- Worden hulpmiddelen, en in het bijzonder de daisypeler, doelmatig ingezet?

De vragen van het ministerie zijn vertaald naar de volgende onderzoeksvragen:

Populatie

0. Voor hoeveel leerlingen met dyslexie heeft elke school voor voortgezet onderwijs (vo) in 2011 per onderwijssoort via het formulier 'Gehandicapten' in het internet schooldossier een afwijkende wijze van examinering gemeld bij de inspectie?

Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt uitgegaan van de meldingen van afwijkende wijze van examinering voor de examens 2011. Vraag 0 levert een overzicht op met alle scholen. Uit dit bestand is een selectie gemaakt van tien scholen.

Bij de selectie van scholen worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

Geselecteerde scholen

1. Voor welk deel van de in 2011 gemelde leerlingen is per onderwijssoort op de tien geselecteerde scholen een dyslexie/dyscalculieverklaring aanwezig?
2. Welke hulpmiddelen worden op de tien scholen voor de leerlingen met een dyslexie/dyscalculieverklaring toegestaan bij de afname van de centrale examens?
3. Wordt op de tien scholen de daisypeler ingezet voor de leerlingen met een dyslexieverklaring en zo ja op welke wijze wordt dat gedaan?

Gezien het geringe aantal scholen waar het onderzoek is uitgevoerd zijn de uitkomsten beslist niet representatief voor alle scholen in het voortgezet onderwijs.

2.2 Onderzoeksmethode

2.2.1 Selectie van scholen

Scholen die in 2010 of 2011 in minimaal één onderwijssoort voor meer dan tien leerlingen een afwijkende wijze van examinering voor dyslexie hebben gemeld (antwoord onderzoeksvraag 0) zijn geselecteerd. Deze scholen zijn telefonisch benaderd met het verzoek deel te nemen aan het onderzoek. In totaal hebben tien scholen aan het onderzoek deelgenomen.

De tien scholen liggen verspreid over de regio's noord, midden en zuid. In totaal zijn er zes scholen uit regio noord, drie scholen uit regio zuid en één school uit regio midden bezocht door onderzoekers van inspectie. Per school is er een onderwijssoort aangegeven waarvoor het onderzoek is uitgevoerd. De afdelingen zijn geselecteerd op het aantal meldingen: minimaal tien meldingen voor één onderwijssoort, zodat er minimaal tien leerlingdossiers van een onderwijsafdeling bestudeerd konden worden. Om variatie te krijgen in verschillende onderwijsafdelingen, is er op één school besloten om

de leerlingendossiers van zowel havo- als vwo-afdelingen te bekijken. Tabel 1 geeft een overzicht van de spreiding van de scholen over het land en de onderwijssoorten die op de scholen zijn bezocht.

Tabel 1: overzicht van de spreiding van de scholen over het land en de onderwijssoorten (n=10)

Onderwijssoort	Regio		
	Noord	Midden	Zuid
Vmbo b			1
Vmbo k	2		
Vmbo g/t	1	1	
Havo	2		1
Vwo	1		
Havo/vwo			1

In totaal zijn er verspreid over de tien scholen 115 leerlingdossiers bekeken. Tabel 2 laat zien hoeveel leerlingdossiers er per onderwijssoort zijn bestudeerd. Hieruit blijkt dat het aantal leerlingdossiers uit de havo oververtegenwoordigd is ten opzichte van het aantal dossiers uit de andere onderwijsafdelingen.

Tabel 2: aantal leerlingdossiers per onderwijssoort (n=115)

Onderwijssoort	Aantal leerlingdossiers
Vmbo b	13
Vmbo k	19
Vmbo gt	23
Havo	45
Vwo	15

2.2.2 Dataverzameling

In de periode juni 2011 tot en met september 2011 zijn tien scholen bezocht. Het bezoek bestond uit een dossieronderzoek en een gesprek met de functionaris die betrokken is bij de zorg en begeleiding van leerlingen met dyslexie en/of dyscalculie. Het bezoek duurde maximaal twee uur.

Er is benadrukt dat het bezoek los staat van het reguliere toezicht. De scholen zijn bezocht door een onderzoeker van de inspectie in plaats van door een inspecteur. In het gesprek is aangegeven dat er niet afzonderlijk over scholen wordt gerapporteerd, maar dat er één rapport verschijnt waarin de bevindingen van de tien schoolbezoeken gezamenlijk worden gerapporteerd.

Ter voorbereiding van het onderzoek is aan de scholen gevraagd om de dossiers klaar te leggen van de eindexamenleerlingen van een bepaalde onderwijssoort (schooljaar 2010/2011) voor wie een afwijkende wijze van examinering is gemeld. Daarbij is benadrukt dat we in het kader van dit onderzoek slechts geïnteresseerd zijn in de dossiers van leerlingen met dyslexie en/of dyscalculie.

2.2.3 Instrumenten

Voor het dossieronderzoek is gebruik gemaakt van een checklist (zie bijlage II). Bij het gesprek met de functionaris die betrokken is bij de zorg en begeleiding van leerlingen met dyslexie en/of dyscalculie is gebruik gemaakt van een gespreksleidraad (zie bijlage I).

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van de tien schoolbezoeken besproken. Van de tien bezochte vestigingen zijn de volgende onderwijssoorten (één onderwijssoort per vestiging) onderzocht: vmbo basisberoepsgerichte leerweg (vmbo b), vmbo kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo k), vmbo gemengde of theoretische leerweg (vmbo gt), havo en vwo.

De resultaten per onderzoeksvraag worden in afzonderlijke paragrafen besproken. Aangezien er geen dyscalculieverklaringen zijn aangetroffen in de leerlingdossiers, zijn de onderzoeksvragen alleen beantwoord voor dyslexie. Wel is er met de scholen gesproken over dyscalculie; deze informatie wordt beschreven in paragraaf 3.5.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een paragraaf waarin enkele onderwerpen over het thema dyslexie en dyscalculie aan bod komen, die tijdens het onderzoek opgevallen zijn, maar buiten de reikwijdte van de onderzoeksvragen vallen.

Over het onderscheid tussen een dyslexieverklaring en een deskundigenverklaring valt het volgende op te merken. Een dyslexieverklaring is niet per definitie een deskundigenverklaring. Een dyslexieverklaring is te beschouwen als een deskundigenverklaring, wanneer in de verklaring is aangegeven over welke hulpmiddelen de leerling mag beschikken tijdens het centraal examen en ondertekend is door een psycholoog en/of orthopedagoog.

Uit wetsartikel 55 lid 2 a-c van het Eindexamenbesluit VO (zie bijlage III) blijkt dat aan een leerling met een verklaring verlenging van examentijd kan worden toegekend. Wanneer een dyslectische leerling gebruik wil maken van groot schrift, auditieve ondersteuning of ICT-ondersteuning dan is dit alleen toegestaan indien de deskundige specifiek in de verklaring heeft aangegeven dat de leerling hierbij gebaat is of als het aansluit bij de begeleidingsadviezen vermeld in de verklaring.

3.1 Populatie meldingen van afwijkende wijze van examinering

Onderzoeksvraag 0. Voor hoeveel leerlingen met dyslexie heeft elke school voor voortgezet onderwijs in 2011 per onderwijssoort via het formulier 'Gehandicapten' in het internet schooldossier een afwijkende wijze van examinering gemeld bij de inspectie?

Tabel 3 geeft een overzicht van het aantal meldingen van een afwijkende wijze van examinering dat bij de inspectie is binnengekomen. Dit zijn voorlopige aantallen. De definitieve aantallen zullen medio december 2011 beschikbaar zijn.

Tabel 3: Voorlopige aantallen van elektronische meldingen aan de inspectie van afwijkende wijze van examinering 2011 (n=18623)

Onderwijssoort	Aantal meldingen		Aantal meldingen dyslexie		Aantal meldingen verlenging examentijd		Aantal meldingen verlenging examentijd voor dyslexie	
	N	%	N	%	N	%	N	%
vmbo b	2734	15	2413	16	2682	15	2378	16
vmbo k	3069	16	2677	17	3025	17	2641	17
vmbo g	861	5	717	5	840	5	703	5
vmbo t	4943	26	4121	27	4837	27	4055	27
havo	4909	26	4045	26	4786	26	3984	26
vwo	2107	11	1515	10	2037	11	1497	10
Totaal	18623	100	15488	100	18207	100	15258	100

In de tabel is een onderscheid gemaakt tussen type meldingen. De eerste kolom geeft per onderwijssoort een overzicht van alle meldingen (absolute aantallen en relatieve aantallen-percentages) van een afwijkende wijze van examinering. De meeste meldingen zijn afkomstig van de onderwijssoorten vmbo-t en havo.

Verder is in de tabel gespecificeerd hoeveel leerlingen met dyslexie er per onderwijssoort worden gemeld. Deze aantallen liggen lager dan het totaal aantal meldingen; scholen kunnen namelijk ook leerlingen met een andere 'handicap' dan dyslexie melden via het formulier 'Gehandicapten' in het internet schooldossier. De meeste meldingen van dyslexie zijn wederom afkomstig uit vmbo-t en havo.

Eén van de hulpmiddelen die dyslectische leerlingen ter ondersteuning kunnen gebruiken bij het centraal examen is verlenging examentijd. In tabel 1 wordt zowel het totale aantal meldingen van verlenging examentijd getoond als het aantal meldingen dat is doorgegeven voor dyslectische leerlingen. Het aantal meldingen verlenging examentijd voor dyslectische leerlingen ligt in absolute aantallen vlak onder het aantal leerlingen met dyslexie dat is gemeld. Dit kan betekenen dat niet elke dyslectische leerling gebruikmaakt van verlenging examentijd.

3.2 Aanwezigheid deskundigenverklaring

Onderzoeksvraag 1. Voor welk deel van de in 2011 gemelde leerlingen is per onderwijssoort op de tien geselecteerde scholen een dyslexieverklaring aanwezig?

Alle bezochte scholen geven aan dat de aanwezigheid van een dyslexieverklaring de basis is voor het toekennen van hulpmiddelen tijdens het centraal examen. Daarom is er voor (bijna) iedere gemelde leerling een dyslexieverklaring aanwezig. In het leerlingdossier (zie tabel 4). In slechts drie van de 115 dossiers ontbreekt de dyslexieverklaring, maar is er wel een afwijkende wijze van examinering gemeld bij de inspectie. De redenen voor het ontbreken van de verklaringen zijn:

- De verklaring is meegegeven aan de leerling bij het verlaten van de school, omdat de leerling de verklaring nodig heeft in het vervolgonderwijs om passende ondersteuning te krijgen.
- De verklaring is zoekgeraakt bij de overdracht tussen twee vo-scholen.
- Bij één leerling is uit een dyslexieonderzoek niet gebleken dat de taalproblemen die de leerling ervaart, te wijten zijn aan dyslexie. Desondanks heeft de school

er voor gekozen om voor deze leerling verlenging examentijd aan te vragen. Volgens de school is deze ondersteuning noodzakelijk om de leerling een eerlijke kans te bieden bij het centraal examen.

Tabel 4 geeft een overzicht van de gemelde leerlingen (aantal IIn) per onderwijssoort en de aanwezigheid van een dyslexieverklaring. Tevens is aangegeven of de dyslexieverklaring is opgesteld in het primair onderwijs (po) of in het voortgezet onderwijs (vo).

Tabel 4: dyslexieverklaringen per onderwijssoort

Onderwijssoort	Aantal IIn		Aantal dyslexieverklaringen		Uit po		Uit vo	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Vmbo b	13		13		8	61,5	5	38,5
Vmbo k	19		19		11	57,9	8	42,1
Vmbo gt	23		21		7	33,3	14	66,7
Havo	45		44		16	36,4	28	63,6
Vwo	15		15		3	20	12	80

Uit bovenstaande tabel blijkt dat een behoorlijk deel van de verklaringen al in het primair onderwijs is opgesteld. In de gesprekken gaven verschillende scholen aan dat zij een stijgende lijn zien in het aantal leerlingen met een dyslexieverklaring vanuit het po.

3.3 Hulpmiddelen tijdens het centraal examen

Onderzoeksvraag 2. Welke hulpmiddelen worden op de tien scholen voor de leerlingen met een dyslexieverklaring toegestaan bij de afname van de centrale examens?

De toegestane hulpmiddelen voor leerlingen met dyslexie zijn:

- verlenging examentijd
- groot schrift
- auditieve ondersteuning
- ICT-ondersteuning.

De bezochte scholen zijn allen op de hoogte van de mogelijkheid om deze hulpmiddelen toe te staan aan haar dyslectische leerlingen bij het maken van het centraal examen.

De mate waarin de hulpmiddelen die zijn toegestaan bij het centraal examen expliciet worden benoemd in de deskundigenverklaringen is verschillend en afhankelijk van het onderzoeksbureau dat de leerlingen heeft getoetst. In sommige gevallen wordt er expliciet aangegeven welke hulpmiddelen een geschikte ondersteuning bieden voor de leerling en in andere gevallen wordt er aangegeven dat de leerling in aanmerking komt om alle hulpmiddelen te gebruiken die wettelijk zijn toegestaan.

In tabel 5 is een overzicht gemaakt van de manieren waarop de hulpmiddelen in de verklaringen zijn genoemd. Er is een onderscheid gemaakt tussen de volgende manieren:

- sommige hulpmiddelen zijn expliciet genoemd (een specificatie van de hulpmiddelen is opgenomen in tabel 6);
- alle hulpmiddelen zijn expliciet genoemd;
- de hulpmiddelen zijn niet expliciet genoemd, maar er is in algemene bewoording aangegeven dat alle hulpmiddelen gebruikt mogen worden die door de inspectie/ ministerie van OCW zijn toegestaan;

- er worden geen hulpmiddelen genoemd. Tot deze laatste categorie behoren de meeste verklaringen die afkomstig zijn uit het po.

Verklaringen uit het po vermelden in de meeste gevallen geen informatie over het toestaan van hulpmiddelen tijdens het centraal examen in het voortgezet onderwijs. In een enkele verklaring uit het po staat aangegeven dat er in het voortgezet onderwijs gebruik gemaakt kan worden van wettelijk toegestane hulpmiddelen. Deze verklaringen zijn opgenomen in de laatste kolom 'algemene bewoording', omdat er niet specifiek is aangegeven van welke hulpmiddelen de leerling gebruik mag maken tijdens het centraal examen.

Tabel 5: manier waarop de hulpmiddelen zijn genoemd in de verklaring (N=112)

Onderwijssoort	Sommige hulpmiddelen zijn genoemd	Alle ¹ hulpmiddelen zijn genoemd	Algemene bewoording	Hulpmiddelen zijn niet genoemd
Vmbo b	1	1	3	8
Vmbo k	12	1	4	2
Vmbo gt	4	9	3	5
Havo	10	6	17	11
Vwo	9	0	4	2
Totaal	36	17	31	28

Tabel 6: overzicht aantal hulpmiddelen dat expliciet wordt genoemd (N= 68)

Onderwijssoort	Verlenging examentijd	Groot schrift	Auditieve ondersteuning	ICT-ondersteuning
Vmbo b	1	0	0	0
Vmbo k	11	1	5	2
Vmbo gt	4	4	1	2
Havo	10	3	6	3
Vwo	9	1	5	0

Uit tabel 5 blijkt dat in 36 van de 112 dyslexieverklaringen door de deskundige expliciet wordt geadviseerd welke hulpmiddelen een leerling mag gebruiken tijdens het centraal examen. In de overige verklaringen wordt niet expliciet aangegeven van welke hulpmiddelen een leerling gebruik mag maken, maar er wordt algemeen gesteld dat hulpmiddelen gebruikt mogen worden. In de gesprekken gaven de scholen dan ook aan dat zij de aanwezigheid van een dyslexieverklaring gebruiken als uitgangspunt om in overleg met de leerling te bepalen welke hulpmiddelen hem of haar voldoende ondersteuning bieden tijdens het centraal examen.

In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de hulpmiddelen die expliciet zijn genoemd. Het meest gebruikte hulpmiddel voor dyslectische leerlingen is op alle scholen verlenging examentijd. Bijna iedere school meldt standaard verlenging examentijd voor al hun leerlingen met een dyslexieverklaring bij de inspectie. Verder is uit de gesprekken met de scholen naar voren gekomen dat de laptop een veel gebruikt hulpmiddel is voor leerlingen met dyslexie. Een laptop wordt zowel gebruikt voor auditieve ondersteuning als voor ICT-ondersteuning.

De keuze voor het wel of niet gebruiken van een hulpmiddel ligt vaak bij de leerling zelf en wordt in sommige gevallen ook besproken met de ouders. Een leerling kan er dus voor kiezen om niet alle hulpmiddelen te gebruiken die de school te bieden heeft.

¹ Alle hulpmiddelen zijn: verlenging examentijd, groot schrift, auditieve ondersteuning en ICT-ondersteuning.

3.4 Inzet daisyspeler

Onderzoeksvraag 3. Wordt op de tien scholen de daisyspeler ingezet voor de leerlingen met een dyslexieverklaring en zo ja op welke wijze wordt dat gedaan?

Alle bezochte scholen zijn bekend met de daisyspeler als hulpmiddel ter ondersteuning van leerlingen met dyslexie. Bijna alle scholen geven echter aan dat zij dit hulpmiddel niet veel gebruiken, omdat er naar hun idee betere hulpmiddelen beschikbaar zijn. Scholen maken, zowel tijdens de schoolloopbaan als het centraal examen, gebruik van laptops met software die speciaal voor dyslecten is geschreven, zoals Clareo, Kurzweil en daisysoftware. Deze softwareprogramma's geven leerlingen de mogelijkheid om de teksten te laten voorlezen op de computer, het lettertype te veranderen en te vergroten en gebruik te maken van spellingscontrole.

Hoewel er op de scholen niet of nauwelijks gebruik wordt gemaakt van de daisyspeler, zijn er wel leerlingen die thuis met behulp van de daisyspeler huiswerk maken en schoolwerk voorbereiden.

3.5 Bevindingen ten aanzien van dyscalculie

In dit onderzoek zijn geen dyscalculieverklaringen aangetroffen in de onderzochte leerlingdossiers. Daarom was het niet mogelijk om de onderzoeksvragen over dyscalculieverklaringen te beantwoorden. Er is wel met de scholen gepraat over leerlingen met dyscalculie en de mogelijkheden voor ondersteuning die de scholen deze groep leerlingen kan bieden.

De scholen geven aan dat er nog veel onduidelijk is over de inhoud van de aandoening en de hulpmiddelen waar dit type leerling bij gebaat zou zijn. Het algemene beeld is dat er slechts weinig leerlingen met een dyscalculieverklaring zijn. En voor de leerlingen met zo'n verklaring, kunnen scholen op dit moment nog nauwelijks ondersteuning bieden. De scholen geven aan behoefte te hebben aan duidelijke richtlijnen waarin staat beschreven in hoeverre deze leerlingen gebruik mogen maken van hulpmiddelen tijdens hun centraal examen.

3.6 Aanvullende bevindingen t.a.v. dyslexie en dyscalculie

Hieronder wordt een aantal thema's over dyslexie en dyscalculie besproken die zijn opgevallen tijdens de schoolbezoeken.

Vaststelling dyslexie in po en vo

Bijna alle onderzochte scholen geven aan dat zij een stijgende lijn zien in het aantal dyslexieverklaringen dat in het po worden uitgegeven. Toch komt het ook nog veel voor dat er pas in het voortgezet onderwijs bij leerlingen dyslexie wordt vastgesteld. Eén van de redenen hiervoor is dat er in het voortgezet onderwijs meer dan in het basisonderwijs een beroep wordt gedaan op de leesvaardigheid van leerlingen². In het voortgezet onderwijs moeten leerlingen zelfstandiger met teksten werken en bovendien neemt de hoeveelheid teksten toe.

Algemene dyslexieverklaringen

² Hacquebord, H. & Honing, van der, F. (2011). Dyslexie in het voortgezet onderwijs: een algemeen taalprobleem of een specifiek leesprobleem?. Tijdschrift voor Orthopedagogiek (50): 349-350.

In de meeste dyslexieverklaringen die voor dit onderzoek zijn bestudeerd, worden geen specifieke aanwijzingen gegeven voor de hulpmiddelen die een leerling kan gebruiken bij het centraal examen. Veelal wordt er aangegeven dat alle hulpmiddelen die wettelijk zijn toegestaan, door de leerling gebruikt mogen worden tijdens het centraal examen. Over het algemeen ervaren de scholen die zijn bezocht dit niet als een moeilijkheid. Zij geven aan dat zij de verklaring als startpunt gebruiken om in overleg met de leerling en eventueel ouders en docenten vast te stellen welke hulpmiddelen de leerling kan gebruiken. Zij benadrukken dat zij op basis van het gedrag van de leerling in de klas en de voortgang en resultaten die de leerling boekt op school, goed in staat zijn om in te schatten bij welke hulpmiddelen een leerling gebaat is. Bovendien geven zij aan dat de behoeftes van een leerling wat betreft hulpmiddelen kunnen veranderen gedurende de schoolloopbaan. Op elke school wordt ieder jaar opnieuw bekeken welke ondersteuning een leerling helpt bij zijn of haar dyslexie.

Wetenschappelijke onduidelijkheid dyscalculie

Op dit moment is er bij scholen nog veel onduidelijkheid over dyscalculie. De bezochte scholen geven aan dat deze onduidelijkheid ook bij onderzoeksbureaus heerst. Sommige bureaus geven aan leerlingen te kunnen testen op dyscalculie, terwijl andere bureaus aangeven dat dit (nog) niet mogelijk is. Wanneer een leerling met een dergelijke verklaring op school komt, is het voor scholen vaak moeilijk om te bepalen welke ondersteuning voor deze leerling mogelijk is. Vanwege de onduidelijkheid rondom dyscalculie is er bij de bezochte scholen weinig geregeld voor deze leerlingen.

4 Samenvatting

Samengevat kan gesteld worden dat de bezochte scholen alleen leerlingen met een dyslexieverklaring toestemming geven om hulpmiddelen te gebruiken tijdens het centraal examen.

In 36 van de 112 dyslexieverklaringen wordt specifiek benoemd welke hulpmiddelen een leerling mag gebruiken tijdens het centraal examen. De toegestane hulpmiddelen zijn: verlenging examentijd, groot schrift, auditieve ondersteuning en ICT-ondersteuning. In de overige verklaringen (N=76) is door de deskundige geen expliciet voorstel gedaan voor het gebruiken van hulpmiddelen. Er is veelal in algemene bewoordingen (N=31) aangegeven dat een leerling alle hulpmiddelen mag gebruiken die bij wet zijn toegestaan en in andere verklaringen zijn juist alle hulpmiddelen opgesomd (N=17). In 28 verklaringen is geen voorstel gedaan voor het gebruik van hulpmiddelen. Deze verklaringen zijn veelal afkomstig uit het po.

Voor bijna alle dyslectische leerlingen wordt verlenging examentijd gemeld en als tweede hulpmiddel wordt een laptop met speciale softwareprogramma's voor dyslectische leerlingen veel gebruikt. Deze programma's bieden meer mogelijkheden dan de daisyspeler, waardoor de daisyspeler, op bijna alle bezochte scholen, niet wordt gebruikt als hulpmiddel tijdens het centraal examen.

Over dyscalculie heerst veel onduidelijkheid op de bezochte scholen. Omdat wetenschappelijk nog niet is vastgesteld wat dyscalculie precies inhoudt, weten scholen niet goed bij welke ondersteuning leerlingen met dyscalculie gebaat zijn en welke hulpmiddelen deze leerlingen mogen gebruiken tijdens het centraal examen. Bovendien is het bij de tien bezochte scholen niet bekend dat sinds 2009 dyscalculie door het ministerie erkend wordt als handicap en dat leerlingen met een dyscalculieverklaring dus verlenging examentijd op grond van artikel 55 verleend mag worden.

5 Bijlage I: gespreksleidraad dyslexie/dyscalculie

Gespreksleidraad over dyslexie en dyscalculie in het vo

Algemene gegevens

Brin vestnr	
Naam school	
Onderwijssoort	
Naam contactpersoon / functie	
Naam onderzoeker	

Vraag 1

1a. Hoeveel leerlingen hebben tijdens het centraal examen geen gebruik gemaakt van de faciliteiten die in de deskundigenverklaring genoemd worden?

Dyslexie

Dyscalculie

1b. Wat zijn de overwegingen voor het niet toekennen/gebruiken van de faciliteiten die vermeld worden in de deskundigenverklaring voor het centraal examen?

Dyslexie

Dyscalculie

Vraag 2

2a. Hoeveel leerlingen maken naast de genoemde faciliteiten in de deskundigenverklaring nog gebruik van andere faciliteiten tijdens hun centraal examen?

Dyslexie

Dyscalculie

2b. Wat zijn de overwegingen voor het toekennen van faciliteiten die niet worden vermeld in de deskundigenverklaring? Welke faciliteiten betreft dit?

Dyslexie

Dyscalculie

Vraag 3

3a. Zijn er ook leerlingen zonder deskundigenverklaring die gebruik maken van extra faciliteiten, zoals extra examentijd, groot schrift en ict-ondersteuning?

- Ja, aantal.....
- Nee
- Onbekend

3b. Zo ja, wat zijn de overwegingen om deze faciliteiten toe te kennen aan leerlingen zonder deskundigenverklaring?

Dyslexie

Dyscalculie

Vraag 4

4. Heeft u in het leerlingdossier aangegeven waarom de faciliteiten uit de deskundigenverklaring niet zijn toegekend tijdens het centraal examen en/of waarom andere faciliteiten zijn toegekend?

- Ja
- Nee

Indien uit dossieronderzoek blijkt dat er gebruik gemaakt wordt van de Daisy-speler:

Vraag 5

5. Hoe wordt er op uw school tijdens het centraal examen gebruik gemaakt van de Daisy-speler?

Opmerkingen:

6 Bijlage II: checklist dyslexie/dyscalculie

Dossieronderzoek dyslexie

Onderwijssoort:

Dossier	Deskundigen- verklaring (J/N) Zo ja, uit PO/VO	Genoemd in deskundigenverklaring				Opmerkingen
		Verlenging tijd (aantal min)	Groot Schrift	Auditief Daisy	Auditief Anders	
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
Totaal						

Dossieronderzoek dyscalculie

Onderwijssoort:

Dossier	Deskundigen- verklaring (J/N)	Genoemd in deskundigenverklaring				Opmerkingen		
		Verlenging tijd (aantal minuten)	Groot Schrift	Auditief Daisy	Auditief Anders	ICT spelling- controle	ICT Anders	
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
Totaal								

7 Bijlage III: wetsartikel 55 van Eindexamenbesluit VO

Artikel 55. Afwijking wijze van examineren

- 1.** De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de inspectie.
- 2.** Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:
 - a. er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld,
 - b. de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten, en
 - c. een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de onder a genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring.
- 3.** Het bevoegd gezag kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften gegeven bij of krachtens dit besluit, ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De in de eerste volzin bedoelde afwijking kan betrekking hebben op:
 - a. het vak Nederlandse taal en literatuur;
 - b. het vak Nederlandse taal;
 - c. enig ander vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.
- 4.** De in het derde lid bedoelde afwijking bestaat voor zover betrekking hebbend op het centraal examen slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.
- 5.** Van elke afwijking op grond van het derde lid wordt mededeling gedaan aan de inspectie.